

*Antigone'nin İki Farklı Yorumu**Two Different Interpretations Of Antigone*

Dilek ZERENLER*

Özet

Sofokles'in MÖ 411 yılında yazdığı *Antigone* tragedyasında devlet yasaları ile Tanrıların kurallarının çatışması ve bunun sonucunda bireysel özgürlüğe inanan *Antigone*'nin otoriteye baş kaldırışı ele alınır. Düşüncesi ve eylemi ile çağdaş insanı etkileyen bir kişiliğe sahip olan *Antigone* günümüzde birçok eserin de kahramanıdır. *Antigone* dramını eserine konu edinen yirminci yüzyıl yazarlarından biri de Kemal Demirel'dir. Demirel, insanca yaşamak için günümüzün materyalist dünyasında adaletin ve eşitliğin sağlanması gerektiğini savunurken *Antigone*'nin kişiliğinde evrensel bir gerçeğe ışık tutar. Bu çalışmada, *Antigone* dramının Sofokles ve Demirel'in oyunlarında nasıl işlendiği, Demirel'in *Antigone*'nin kişiliğinde günümüzün toplumsal bir sorununu nasıl ele aldığı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler*Antigone, Kemal Demirel, Sofokles***Abstract**

Sophocles's play *Antigone*, written in 411 BC, deals with the tragedy of *Antigone* who defends individual freedom. In the play the rules of government and gods are in conflict and as a result *Antigone* revolts against the authority. Her thoughts and behaviour still influence contemporary world. Therefore she is used as a heroine in many works. Kemal Demirel's play focuses on *Antigone*'s tragedy. He uses this character in order to deal with the injustice of materialistic world. This paper aims at studying the way Sophocles and Demirel study the tragedy of *Antigone* and how Demirel achieves to reveal the social problems of today in the character of *Antigone* are studied.

Key Words*Antigone, Kemal Demirel, Sophocles*

* Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Görevlisi

Sofokles'in M.Ö. 411 yılında yazdığı *Antigone* trajedisi Oidipus faciasının devamı niteliğini taşır. Oidipus Laios'u babası olduğunu bilmeden öldürmüş ve yine bilmeden annesi İokeste ile evlenmiştir. Bu evlilikten Polyneikes ve Eteokles adında iki erkek, Antigone ve Ismene adında iki kız çocukları olur. Gerçeği çok geç öğrenen Oidipus, bu trajik durum karşısında âdeta yıkılır ve gözlerini kör ederek kendini cezalandırır. Bu halde birkaç yıl daha hükümdarlık yapan Oidipus, oğullarının yetkisini elinden almaya çalışması üzerine ikisine de lânet okur; iki kardeş birbirinin kanına girecektir. Sofokles'in *Kral Oidipus* tragedyasında işlenen bu dram Oidipus'un Thebai'den sürülmesi, kızı Antigone'nin yardımıyla Kolonos'a gelmesi ve orada ölmesiyle sonuçlanır. (Erhat, 2002;226). Antigone babasını yalnız bırakmamış; ona hem destek, hem de kılavuz olmuştur. Sofokles, *Oidipus Kolonos*'ta tragedyasında Antigone'nin güçlü kişiliğini ön plana çıkarmakla daha sonraki oyunu *Antigone*'de bu tragedyaya kahramanının inandığı değerleri sonuna kadar savunacak sağlam bir karaktere sahip olacağını sezdirmektedir.

Antigone, Oidipus'un ölümünden sonra Thebai'ye döner. Eteokles ve Polyneikes ise babalarının bedduasına uğramamak için ülkeyi dönüşümlü olarak yönetmeye karar verirler. Fakat bir süre sonra krallığın paylaşımı sorun olur. Eteokles, sırası geldiği halde Polyneikes'e tahtı bırakmak istemez ve onu ülkeden kovar. Bunun üzerine Polyneikes Argos kralına sığınır ve altı kumandanla birlikte Thebai önlerine gelerek kardeşine savaş açar. Aiskhylos'un *Thebai Önünde Yedi Komutan* (M.Ö. 467) tragedyasına konu olan bu savaşta iki kardeş birbirini öldürür. Krallık İokeste'nin kardeşi Kreon'a kalır. Kreon, yurdunu savunurken ölen Eteokles'e kahramanlara yakışacak bir cenaze töreni yapılmasını ister. Polyneikes'i ise kendi ülkesine saldırdığı için vatan haini ilân eder ve cesedin gömülmesini yasaklar. Manasız bir gurur ve ihtirasa kapılarak verdiği bu emir aslında toplumda yerleşmiş âdetlere aykırıdır. Fakat halk memnuniyetsizliğini dile getirmeye, Kreon'a karşı çıkmaya cesaret edemez. Oysa Antigone, cezası ölüm bile olsa kardeşlik vazifesini yerine getirmekte kararlıdır. Çünkü o, 'her ölünün gömülmeye hakkı olduğuna' inanır. (Bayladı, 2002;231).

Sofokles'in oyununda Antigone, Tanrıların kurallarını insanların koyduğu yasalardan üstün tutan, devlet otoritesine baş kaldıran bir tragedyaya kahramanıdır. Aradan yüzyıllar geçse bile Antigone'nin dramı canlılığını yitirmemiş, Jean Cocteau, Holderlin, Jean Anouilh ve Bertolt Brecht gibi batılı birçok yazarın yanı sıra Kemal Demirel gibi çağdaş Türk yazarlarının eserlerine de konu olmuştur. Fransız yazar Anouilh II. Dünya Savaşı sırasında yazdığı *Antigone* adlı 'ka-

ra oyununda' Antigone'nin isyancı ruhu ile Hitler'e karşı oluşan direnci işler. (Nutku, 1985;242). Anouilh'in 1944'te yazdığı, Yaşar Avunç ve Orhan Veli Kanık tarafından farklı yıllarda dilimize çevirilen bu oyunu Ref'i Cevat Ulunay 8 Aralık 1960 tarihli *Milliyet* gazetesinde *Antigon ve Kenterler* başlıklı yazısında "milâttan 440 sene evvel temsil edilen muazzam trajedinin 'eski ağıza yeni tam' kabilinden modern kıyafetlere sokulmuş bir şeklidir" sözleriyle değerlendirebilir. (Aktaran Polat,2003;83) Yazar, Hitler istilası ve Philippe Pétain idaresindeki Vichy hükümeti üstü örtülü eleştirir. Oyunda, Antigone'nin otoriteye karşı gelerek kardeşini gömmek için gösterdiği çabayı, aynı zamanda Hitler diktatörlüğüne karşı girişilen bir eylem olarak da yorumlayabiliriz. Anouilh, Antigone'nin yenilgisi ile Vichy hükümeti ve Alman işbirliği karşısında etkin bir muhalefet yapılamayacağını ifade eder.

Brecht ise kendinden yüzyıllar önce yazılmış bu Yunan tragedyasını farklı bir tarihselleştirme ile *Sofokles'in Antigone'si* adlı oyununda ele alır. 1948'de yazdığı bu oyun Holderlin'in Sofokles'ten Almanca'ya çevirdiği eserden bir uyarlamadır. Oyunda 'devletin zirvesinin çöküşünde kaba güç kullanmanın rolü' üzerinde durulur. (Brecht,1997;262). Kreon tutkularının esiri olmuş bir diktatördür. Argos'u ele geçirmek isterken Thebai şehrini tehlikeye atar. Oyunun bu şekilde sonlanması kendisiyle birlikte Alman halkını da yıkıma sürüklemek isteyen Hitler'e bir atıftır. Eserde yer alan Ön Oyun, Kızıl Ordu tarafından ele geçirilen Berlin'in savaştaki son haftasını canlandırmaktadır. (Brecht,1997;269). Brecht, oyunda diktatörlüğe karşı uzlaşmaz, sert bir tutum sergiler.

Antigone'nin etkileyici kişiliğiyle karşılaştığımız diğer bir oyun ise Kemal Demirel'in *Antigone* adlı eseridir. Demirel, materyalist dünyanın adaletsizliğini eleştirirken Antigone'nin güçlü kişiliğinde evrensel bir gerçeğe ışık tutar. Bu çalışmada, Antigone'yi kendi görüşleri doğrultusunda yeniden yorumlayan oyunlar arasında Kemal Demirel'in eseri ele alınacak, Antigone dramının Sofokles ve Demirel'in oyunlarında nasıl işlendiği, Demirel'in, Sofokles'in klâsik olmuş eserinin etkisinde kalmadan Antigone'nin kişiliğinde bir toplum sorununa nasıl ışık tuttuğu üzerinde durulacaktır.

Sofokles'in *Antigone* tragedyasında Antigone kralın emrine karşı gelerek inandığı yolda kararlı adımlarla tek başına ilerler. Sofokles, Sofist'lerin ve Socrates'in etkisiyle eserlerinde işlediği bireysel eğilimi Antigone'nin kişiliğinde ön plana çıkarır. Oyunda Antigone'nin inancı ile Kreon'un akıl ve düzene verdiği önemin çatıştığını görürüz. (And,1973;266). Antigone, Tanrı kurallarını herşeyin üstünde tutar. Devlete, dolayısıyla Kreon'a karşı çıkarken aslında Tanrı yasalarından güç alır. Sofokles, oyunda Antigone'yi kendisiyle tamamen zıt

özelliklere sahip İsmene'yle birlikte vererek onun güçlü karakterini ortaya çıkarır. İsmene tehlikeyi göze alamadığı için Antigone'nin gizli planı içinde yer almak istemez ve Polyneikes'i birlikte gömme teklifini reddeder. Böylece, Antigone'yi mücadelesinde tek başına bırakır.

Kreon ise devlet kavramına, kendi erkine çok fazla güvenmektedir. Halkına yaptığı ilk konuşmada “*şehrin idaresini eline aldığı halde, her zaman en iyi tedbirlere başvurmaktan çekinen, hatta korkaklığı yüzünden susmayı tercih eden bir adam dün de, bugün de en fena bir rehberdir ve yurdunun menfaatlerini ihmal ederek dostlarını düşünen kimse de, benim gözümde pek aşağıdır*” (Sophokles,1941;17) diyerek vatan menfaatinin her şeyden üstün olduğunu, vatana ihanet eden kendi kanından biri bile olsa cezalandırmaktan çekinmeyeceğini vurgular. Bu düşünce doğrultusunda da tahtı ele geçirmek isteyen Polyneikes'in iyilerin gördüğü mükâfatı göremeyeceğini belirtir. Böylece Kreon, Polyneikes'e karşı tutumunu belli nedenlere bağlamış olur. Sorumluluk sahibi bir kral olarak keyfi hareket etmediğini ispat etmeye çalışır. Fakat Antigone için Kreon'un koyduğu kurallar, yasaklar yalnızca sınırlı bir zaman diliminde geçerlidir. Oysa Tanrıların yasaları ebediyen varlıklarını koruyacaklardır. Polyneikes'in gömülmesiyle ilgili emri tanrılar vermemiştir. Bu yüzden ‘insanların manasız arzularından yılarak yarın tanrıların cezasına çarptılmak’ istemez. (Sophokles,1941;33). Canını tehlikeye atarak kardeşini gömer.

Haimon, babasından Antigone'yi cezalandırmamasını, onun da kendisine göre haklı sebepleri olabileceğini şu sözlerle ifade eder: “*Ne olur, ısrarla bir noktaya saplanıp yalnız senin istediğin şeyin doğru ve bunun dışında her şeyin yanlış olduğunu kabul etme*” (Sophokles,1941;51). Halk da Antigone'nin yanındadır. Haimon, devletin halk için var olduğunu, bu yüzden de halkın sesine kulak verilmesi gerektiğine inanır. Babasını sağduyulu davranmaya davet eder: “*Haimon: ‘Bir kişinin malı olan devlet, değildir.’ Kreon: ‘Devlet, onu idare edenin değil midir?’ Haimon: ‘Ancak bir çölde tek başına hakim olabilirsin’*” (Sophokles,1941;53). Haimon'un sözleri Kreon'u daha da hiddetlendirir ve Antigone'yi kayalar içindeki bir mezara diri diri gömmeye karar verir. Bu arada sahneye çıkan kâhin Teiresias, Kreon'a düşüncesizce davrandığını söyler. Ölülerin hakkının verilmesi gerektiğini, aksi takdirde uğursuzlukların peşini bırakmayacağını belirtir: “*Güneş devrini birkaç kere tamamlamadan evvel sen kendi kanından birini, ölümlere kefarete olarak, ölümün kucağına atacaksın. Çünkü ışıklı dünyanın malı olan bir insanı aşağılara attın, canlı bir mahlûku mezara kapattın; ötede ise, Yeraltı Tanrılarına ait olan bir vücudu ayınsız, duasız, mezarsız bıraktın!*” (Sophokles,1941;77). Kreon, Teiresias'ın kehânetinden etkilenir, Antigone'yi zindandan çıkarmaya ve Polyneikes'i bir tören yapıp gömmeye karar verir. Fakat geç kalmıştır. Antigone

kendini asmış, Haimon da sevgilisinin yanında hançerle hayatına son vermiştir. Kreon, büyük bir pişmanlık ve üzüntü içindeyken bir kötü haber daha alır; oğlunun acısına dayanamayan kraliçe de kendini öldürmüştür. Kreon'un bir açmazın içinde olmasının sebebi devlet hukukunu her şeyin üstünde görmesidir. Bunun bedelini de felâket üstüne felâket yaşayarak öder. Devlet yasasında ve cezasında kayıtsız şartsız sertliği simgeleyen Kreon artık yıkılmış ve çökmüş bir adamdır.

Antigone, tragedya kahramanına uygun bir şekilde davranır ve öleceğini bile bile kendi etik değerini sonuna kadar savunmayı göze alır. Sofokles, Antigone ve Kreon'un kimliklerinde eşit iki değer niteliği taşıyan aile sevgisiyle devletin haklarını karşı karşıya getirir. Kendi içinde haklı fakat birbirine karşı olan bu değerlerin yan yana yaşandığı bir ortamda çatışma kaçınılmazdır. Bu durumda haklılık veya haksızlık söz konusu değildir. Sergilenen eş değerde olanların, eş geçerliliği olanların savaşımıdır. (Şener,2003;99) Devletin baskısına karşı kişi özgürlüğünü savunan Antigone'nin, oyunun sonunda ölüme gönderilmesi kaçınılmazdır. Fakat Antigone yıkımı ile savunduğu değeri yüceltmıştır. Tragedyanın sonunda kazanan aynı zamanda yitirendir. Kreon hayatını ve iktidarını koruduğu halde oğlunu ve karısını kaybeder, hata ettiğini kabul etmek zorunda kalır. "Oyunun sonunda Kreon'un devlet adamı olarak topluma karşı görevi ile Antigone'nin ailesine karşı sorumluluğu dengelenmiş ve uyum sağlanmış olur." (Şener,2003;99)

Piyano Piyano Bacaksız, Sevgi Başka Şey gibi senaryolara imza atan Kemal Demirel'in, 1966 yılında kaleme aldığı *Antigone* ile Sofokles'in oyunu karşılaştırıldığında Demirel'in oyununda birtakım değişiklikler yaptığını görürüz. Sofokles'in *Antigone*'si 'ölüyü gömme' motifi etrafında bireysel özgürlük temasını işlerken Demirel'in eseri 'insanca yaşamak' düşüncesi üzerinde yoğunlaşır. Demirel oyununa eklediği sunucu ile materyalist dünyadaki adaletsizliği eleştirir. Antigone'nin kişiliğinde insan hak ve özgürlüğü için mücadele edilmesi gerektiğini vurgular. Oyunun ilk sahnelerinde kral Eteokles'dir. Tahtı kardeşine vermemek için onu zindana atmıştır. Antigone, bu haksızlığa bir son vermek için kardeşini kurtarmaya karar verir. Ona göre Polyneikes için bir şeyler yapmak, insanların insanca yaşayabilmelerine katkıda bulunmaktır: "*Thebai halkı için neler yapılabileceğini bilen ve bütün gücüyle bunların gerekliliğine inanan yalnız ağabeyimiz Polyneikes'tir.*" (Demirel,1973;15) Alıntıdan da anlaşılacağı üzere halkıyla birlikte madende çalışan Polyneikes kendi insanlarını tanır. Antigone onun idaresindeki Thebai'nin daha huzurlu ve mutlu olacağına inanır.

Antigone, Polyneikes'i tek başına zindandan kurtarır. Birlikte maden ocağına giderler ve halk tarafından büyük bir heyecanla karşılanırlar. Eteokles

durumu kontrol altına almak için askerleriyle maden ocağına gider, bu sırada meydana gelen korkunç bir patlama Polyneikes ve Eteokles'in ölümüne sebep olur. Kreon, Eteokles'in krallara lââyık bir törenle gömülmesini emreder. Zindandan kaçarak kralı devirmek isteyen Polyneikes vatan haini ilân edilir ve cesedi bir tepede kurda kuşa yem olarak bırakılır.

Antigone yaptıklarından pişman değildir. Polyneikes'i kardeşi olduğu için değil, Thebai halkını ona yakışacak şekilde yöneteceğine inandığı için kurtarmıştır. Eteokles ve Kreon halkını tanımadan tahta oturmuşlar, toplum düzenini sağlamlarken bireylerin isteklerini, sıkıntılarını dikkate almamışlardır. Hâlbuki "tek bir kişi bile haksızlığa uğruyorsa toplumun hiçbir çıkarının korunması" mümkün değildir. (Demirel,1973;43). Antigone, yasağa rağmen Thebai halkıyla birlikte kardeşini gömer. Kreon, Antigone'nin karşısında çaresizdir. Bir yanda devlet olarak koyduğu yasalar bir yanda da inandığı değeri sonuna kadar savunan yeğeni vardır. Demirel, oyunun bu aşamasında Antigone'yi yurdun en önemli üç yargıcının karşısına çıkarır. Böylece, Antigone'nin hayatıyla ilgili hüküm hemen verilmez. Yazar, yargıların benimsediği tarafsızlık ilkesinin her zaman geçerli olamayacağını inancındadır. Üç yargıç içinde sadece birinin duygularını yitirmemiş, "*dünyada insanların ne için var olduklarını bilen, yürekli bir kişi*" olduğu vurgulanarak Antigone ile ilgili olumsuz havayı değiştirebileceği ifade edilir. (Demirel,1973;56). Demirel, Antigone'yi bu üç yargıcın huzuruna çıkarmadan önce nişanlısı Haimon'la karşılaştırır. Haimon, Antigone'ye beraber kaçmayı teklif eder. "*Günün birinde insanlar 'insanlık böyle günler de mi yaşamış' diye hayretler içinde kalacaklar*" (Demirel,1973;52) tümcesinden de anlaşılacağı gibi Kreon'un koyduğu yasaların ancak belli bir süre için geçerli olduğunun farkındadır. Bu noktada Demirel'in Sofokles ile aynı görüşü paylaştığını görürüz. Yazar, insanların koyduğu yasaların gelip geçici olduğunu, fakat insanlık için girilen eylemlerin yıllar geçse de hatırlanacağı görüşündedir. Antigone, Haimon'un teklifini reddeder. "*Kaçmak yerine, bugünün dünyasını yapan insanlara, yaptıkları acı şeyleri göstermek için, her an yeniden ölmek isterim.*" (Demirel,1973;52) sözleriyle sesini duyurmak için elinden geleni yapacağını ifade eder.

Antigone, yargıların karşısında kendini savunurken de yaptıklarının sonuna kadar arkasında olduğunu gösterir. İnsanca yaşamak için verdiği mücadelenin mevcut yasalarla çeliştiğinin farkındadır. Fakat bu durumda suçu yasaları yapanlarda aramak gerektiğine inanır. Ülkeyi yönetenlerin koyduğu yasaların her zaman insanların iyiliği için olmadığını belirtir. Üstelik halkından kopuk bir yönetimin toplumun gerçek ihtiyaçlarını dikkate almadan yasalar yaptığını, böyle bir işleyişin ise o ülkeye düzeni ve refahı getirmeyeceğini vurgular. De-

mirel bu yargılama sürecinde araya koroyu yerleştirerek Antigone'nin düşüncelerinin altını bir kez daha çizer. Toplumdaki her bireyin birbirinden sorumlu olduğu bir dünyada aydınlığa doğru ilerlenebileceği koronun şu sözleriyle belirtilir: *"İnsanlar insanlardan*

*İnsanlar için yaşadıklarının,
Yaptıklarının hesabını
Sorularlar.* (Demirel,1973;70)

Yargılamanın sonunda iki yargıç ölüm kararını yasalara uyulmadığı için verirken üçüncü yargıç Antigone'nin eyleminin arkasındaki düşüncenin herkes tarafından duyulması ve anlaşılması için ölüm kararını onaylar: *"Yasalar bugün var, yarın yok. Kralın buyruklarına sıra gelince, günde binlerce defa çiğnenenleri oluyor. Oysa Antigone'nin yaptıkları, insanlar yaşadıkça yaşayacak. Ben böyle bir insan için... ancak ölüm kararı verebilirim."* (Demirel,1973;75).

Oyunun son sahnesinde Kreon bir tür anagnorisis yaşayarak yaptıklarından pişman olur ve üzüntüsünü Haimon ile paylaşır. Kendi koyduğu yasalar elini kolunu bağlamış, Antigone'nin hayatını kurtamamıştır. Kreon, Antigone'ye hak verircesine bundan sonra halkın arasında yaşayan bir kral olacağını söyler. Hatta tahtı Haimon'a bırakmayı teklif eder; *"Maden ocaklarını düzelt, orada çalışan binlerce insan için neyi gerekli görüyorsan, hepsini yap"*. (Demirel,1973;78). Böylece Antigone'in düşlediği dünyayı kurabilecektir. Hata ettiğini kabul eden Kreon'un durumu hem trajik, hem de ironiktir. Oyunun sonunda sadece Antigone'yi değil, Haimon'u da ölüme sürüklemiştir.

Oyunda Antigone'ye hayatını kurtarması için çeşitli fırsatlar verildiğine tanık oluruz. Fakat o geri adım atmaya aklından bile geçmez. Ölümü hamartiasına uygun bir kader sonucunda değil, kendi seçimi doğrultusunda gerçekleşir. Çünkü o, birilerinin toplumda bazı şeylerin aksadığını yüksek sesle haykırması, anlayanlara durumu tüm çarpıklığıyla gerekirse ölümü de göze alarak göstermesi gerektiğine inanır.

Sofokles'in bir bölümden oluşan eseri Antigone ile İsmene'nin konuşmalarıyla başlar. Okuyucu/seyirci Antigone'nin kişiliğini ve düşüncelerini bu diyalogdan öğrenir. Demirel'in iki bölümü içeren oyunu ise sunucuyla açılır. Yazarın sözcülüğünü yapan sunucu oyunda olup bitenler hakkında önceden bilgi vererek, okuyucunun/seyircinin oyun ile arasına mesafe koymasını, uzak bir açıdan oyunu değerlendirirken olaydan çok kişilerarası ilişkiler üzerinde yoğunlaşmasını sağlar. Sofokles'in oyununda bireysel özgürlük için ölüme yürüyen Antigone, Demirel'in eserinde insanca yaşamak için kendini feda eder. Antigone, her iki oyunda da toplumdaki yerleşik düzene ve bu düzenin değer yargılarına meydan okuyan bir karakter olarak verilir. Güçlü kişiliği ve sağdu-

yusuyla oyunun diğer kahramanlarından ayrılır. Sofokles'in oyununda sert bir hükümdar portresi ile karşımıza çıkan Kreon'un Demirel'in oyununda otoriter kişiliğinin yanı sıra insanî yönü de ön plana çıkarılmıştır. Antigone'yi kurtarmak için çareler arar, onu haklı çıkaracak sebepler bulmaya çalışır. Fakat tıpkı Sofokles'in Kreon'u gibi verdiği emrin bir hata olduğunu anlamakta çok geç kalır. Demirel oyunda, insanî değerleri göz ardı eden otoritenin koyduğu kanunları uygulamakla görevli yargıçlara yer vererek sistemdeki bozukluğa dikkat çekmiştir. Bu düzenin bir parçası olan yargıçlar da kanunların asıl amacının insanca yaşamak için gereken şartları sağlamak olduğunu unutmuslardır. Bu durum karşısında Antigone kendisi gibi düşünenlerin varlığını ancak ölümüyle duyurabilir. Sofokles'in realist yanı koronun sözlerinde kendini gösterir. Thebai halkının ihtiyarlarını temsil eden koro, 'istibdatla idare edilen halk kütesinin kararsız ve korkak tarafını' dile getirir. (Ali,1943;27). Yunan tragedyalarının vazgeçilmez unsuru olan koroyu Demirel sadece ikinci bölümün ikinci sahnesinde Antigone'nin düşüncelerini destekleyecek şekilde kullanır.

Demirel, Sofokles'in şahıs kadrosunda yer alan Eurydike'ye kendi eserinde hiç değinmez. Oyunda sadece Antigone ve Haimon'un ölümü söz konusudur. Sofokles ise Kreon'un yalnızlığını ve yıkılmışlığını Eurydike'nin hayatına son vermesiyle daha kuvvetli bir şekilde duyurur. Sofokles'in eserinde Kreon'a Antigone'nin kanunlara karşı geldiğini Muhafız haber verir. Demirel bu görevi Subay'a yüklemiş, böylece hiyerarşik bir düzenlemeye gitmiştir. Yazar, bu oyunda da karşımıza çıkan muhafızları dünyadaki maddî adaletsizliğe başka bir açıdan değinmek için kullanır. Ülkede bir grup insan rahat bir yaşam sürerken halkın büyük bir kısmı zor şartlar altında hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Muhafızlar da kendi aralarında bu mutlu günlerin bir gün sona ereceğinden duydukları endişeyi paylaşırlar: *"Yandıığımız gündür!.. Hayatı boyunca maden ocağında çalışmış bir adam [Haimon], birgün Thebai'yi idareye kalkarsa,bizim gibi hazır yiycilerin de üstesinden gelir herhalde."* (Demirel,1973;27). Sofokles, Haberci ve Hizmetkâr'ı sahne arkasında gerçekleşen Antigone, Haimon ve Eurydike'nin ölümünü hem Kreon'a hem de seyirci/okuyucuya bildirmek için kullanmıştır. Demirel ise silah sesiyle Haimon'un hayatına son verdiğini duyururken Antigone'nin kaçınılmaz sona yaklaştığını Polyneikes'in hayaleti aracılığıyla belirtir. Hayalet, Antigone'ye kendisiyle ilgili kararın verildiğini, fakat ölümden korkmamasını, insan hak ve özgürlüğü için çalışanlar oldukça isminin/mücadelesinin unutulmayacağını söyler. Demirel'in günümüz anlayışı doğrultusunda kaleme aldığını oyunda tanrı/tanrıça ve kâhinlere rastlanmazken Sofokles, Tanrıların sözcüsü kâhin Teiresias'ı, Kreon'a doğru yolu göstermek için kullanır. Demirel'in Antigone'nin dramının arkasında çeşitli yorumla-

ra açılım yaptığı oyunda şahıs kadrosu Sofokles'e göre daha kalabalıktır. Yazar, Sofokles'ten farklı şekilde kullandığı karakterlerin yanı sıra oyuna eklediği kişilerle toplumsal bir soruna değinir. Sofokles'in yüzyıllar önce kaleme aldığı Antigone, Demirel'in hayat görüşü doğrultusunda yeniden şekillenmiş ve özgürlük, sevgi, insanca yaşamak gibi evrensel değerler üzerinde durulmuştur. ©

KAYNAKLAR

- Ali, S. (1943). Antigone. Devlet Konservatuvarı, Temsil Bayramı. Maarif Matbaası. Ankara.*
- And, M. (1973). Tiyatro Kılavuzu. Milliyet Yayınları. İstanbul*
- Bayladı, D. (2002). Tanrıların Öyküsü. Say Yayınları. İstanbul.*
- Brecht, B. (1997). Bertolt Brecht Bütün Oyunları. Tem Yayınları. İstanbul*
- Demirel, K. (1973). Antigone. Tekin Yayınevi. İstanbul*
- Erhat, A. (2002). Mitoloji Sözlüğü. Remzi Kitabevi. İstanbul*
- Nutku, Ö. (1985). Dünya Tiyatrosu Tarihi 2. Remzi Kitabevi. İstanbul*
- Polat, H. (2003). Ref 'i Cevat Ulunay'ın Tiyatro Yazıları I. S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi. Danışman. Doç. Dr. Mustafa Özcan. Konya.*
- Sophokles. (1941). Antigone (Ali, S. Çev.). Maarif Matbaası. İstanbul.*
- Şener, S. (2003). Dram Sanatı. Dost Yayınları. İstanbul.*